

KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KAPSAMINDA SPOR MÜSABAKALARINDA E-BİLET SİSTEMİ

Av. Gürkan ÖZOCAK

I. GİRİŞ

Son yıllarda, spor alanlarında, özellikle futbol statlarında, taraftarların neden olduğu şiddet olayları ve holiganizm, yalnızca Türkiye'nin değil Dünyadaki diğer ülkelerin de öncelikli sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu sebeple, ülkemizde, sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi amacıyla, daha çok önleyici tedbirlerin yer aldığı 6222 sy. Kanun Nisan 2011'de yürürlüğe girmiştir.

6222 sy. Kanun'un ve Uygulama Yönetmeliğinin düzenlemiş olduğu önemli hususlardan biri de e-bilet sistemidir. Bu uygulamaya göre, kağıt bilet sistemi tamamen kaldırılacak, spor alanlarına, elektronik kart içerisine yüklenecek e-biletler ile girilebilecek ve bu şekilde hem statlardaki düzensizlik önlenecek, hem de bu alanlarda şiddet olaylarına sebep olan kişiler tespit edilebilecektir. Önleyici bir tedbir olarak da düşünülen e-bilet sistemi ile birlikte, taraftarların fişlenmesi gibi birçok konu da tartışılmaya başlanmıştır.

Bu tartışmaların en önemlilerinden biri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa Konseyi Temel Haklar Şartı gibi çok uluslararası insan hakları metninde temel hak mahiyetinde düzenleme alanı bulan ve 95/46/AT sayılı Avrupa Birliği Veri Koruma Yönergesi'nde düzenlenen, bunun yanında Anayasa'nın 20/3. maddesi ile de güvence altına alınan kişisel verilerin korunması konusudur. Zira, 6222 sy. Kanun'un e-bileti düzenleyen 5/4. Maddesinde, spor müsabakalarına girecek kişilerin isim, soyisim, TC kimlik numarası ve fotoğraflarını vermeleri öngörülmüş, Uygulama Yönetmeliğinde de, toplanacak olan kişisel verilerin kapsamının genişletilmesi hususunda TFF'ye yetki verilmiş, dahası, toplanan bu verilerin kayıt altında tutulmasında güvenli bir veri koruma altyapısının bulunduğu konusundaki endişeleri giderecek bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Bununla beraber, bu verilerin TFF eliyle reklam ve pazarlama faaliyetleri kapsamında üçüncü kişilere verilmesinin de yolu açıldığından, söz konusu düzenleme, bahsi geçen uluslararası hukuk metinlerinde ve Anayasa'da benimsenen ilkeleri tamamen göz ardı ettiği eleştirileriyle karşı karşıya kalmıştır.

II. GENEL OLARAK E-BİLET DÜZENLEMESİ

A. E-bilet Düzenlemesinin Arka Planı

Spor müsabakalarında, özellikle de futbol müsabakalarında, şiddet ve düzensizliğin önlenmesi hususunun çözüm yollarında hangi araçların kullanılacağı konusu uzunca bir süredir tartışılmaktaydı. Bununla ilgili olarak stadyumlara kamera sistemlerinin kurularak yüz tanıma sistemlerinin oluşturulmasından, taraftarların maçlara kimlik ibrazıyla girişine kadar birçok öneri gerek federasyon bazında, gerekse spor kamuoyunca masaya yatırıldı.

Bu bağlamda, Nisan 2011’de yürürlüğe giren 6222 sy. ‘*Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun*’da, bu önerilerin somut bir karşılığı olarak e-bilet sistemi getirilmiş oldu. Kanunun yürürlüğe girişinin akabinde patlak veren 3 Temmuz şike süreci ile 6222 sy. Kanun toplumda ‘Şike Yasası’ olarak anılmış ve bu şekilde kabul görmüş olmakla beraber, kanunun esas amacı, spor müsabakalarında ekseriyetle taraftarın yol açtığı yasak maddelerden hakaret içerikli tezahüratlara usulsüz seyirci girişinden diğer şiddet içeren eylemlere kadar, bütün ihlallerin ve yaptırımlarının düzenlenmesi ve buna ilişkin derli toplu bir yasa metni ortaya koymaktı. Yapılan çalışmanın ve ortaya konan metnin bu ihtiyaçlara cevap verip vermediği hususu bir başka tartışmanın konusu olmakla beraber, Kanunun düzenlediği e-bilet uygulaması ciddi tartışmalara yol açtı.

Türkiye Futbol Federasyonunca geçtiğimiz günlerde yapılan açıklamayla, e-bilet sisteminin 14 Nisan 2014 tarihinden itibaren uygulanmaya başlayacağı açıklanarak, e-biletin hangi ihtiyaçlardan yola çıkılarak yürürlüğe girdiği de açıklanmış oldu. Buna göre; söz konusu projenin temeli 2011 yılında çıkan 6222 sy. Kanun ve dünyada diğer etkili uygulamalar esas alınarak atılmıştı. Bu proje ile birlikte, tribünlerdeki istenmeyen olayların önüne geçilecek, spor müsabakalarına ailelerin de iştiraki sağlanacak, yasa dışı –daha yaygın bir kullanım ile *karaborsa-* bilet satışı sona erdirilecek, bunun yanında bilet satışı ve maç girişlerinde uzun kuyrukların önüne geçilerek sporseverlerin daha medeni koşullarda maç izlemeleri sağlanacaktı¹.

Ne var ki, e-bilet sisteminin uygulanmaya başlanmasına sayılı günler kala, e-biletin TFF’nin herkesçe makul karşılanabilecek bu amaçları ile mi sınırlı kalacağı hususu halen tartışılmaya devam ediliyor. Bu tartışmalara ve e-biletin ne gibi hukuki sorunlar yaratabileceği konusunu tartışmaya geçmeden önce, 6222 sy. Kanunun e-bilet ile ilgili yasal düzenlemesini incelemek gerekiyor.

B. 6222 sy. Kanun’da E-bilet Düzenlemesi

1. 6222 sy. Kanunun Yapısı

¹ Türkiye Futbol Federasyonu’nun 07 Mart 2014 tarihli açıklaması için bkz. <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=285&ftxtID=20107> (12.03.2014).

1. maddesinde de belirtildiği üzere, 6222 sy. Kanunun amacı, müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında, spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların devamlı veya geçici olarak buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında düzensizliğin önlenmesidir.

Bu amaç maddesinden hareketle, esasen Kanunun hangi zaman diliminde gerçekleşen olayları kapsadığı hususu da tartışma yaratmaktadır. Zira, hüküm metninde belirtilen “önce ve sonra” kavramlarının, belirli ve sınırlı bir zaman dilimini mi yoksa müsabaka ile etkileşim halinde bulunulan ve somut duruma göre daha genişleyecek bir zaman dilimini mi kapsadığı hususu tartışılmakta olup, Kanunun kapsamının belirlendiği 2. maddesinde de bu hususa bir açıklık getirilmemektedir. Ancak, çalışmamızın kapsamı bakımından bu tartışmalara değinmeyeceğiz².

2. 6222 sy. Kanun’da E-bilet Düzenlemesi

a. Genel Olarak

Spor müsabakalarında uygulanacak olan e-bilet sistemi, 6222 sy. Kanunun ‘*Spore alanlarının güvenlik ve düzenine ilişkin tedbirler*’ başlıklı 5. maddesinde düzenlenmektedir. Madde başlığından da anlaşılacağı üzere, e-bilet sisteminin getirilme amacı, spor müsabakalarında güvenlik ve düzenin sağlanmasıdır.

Öncelikli olarak tartışılan husus budur. Sporseverlerin stadyumlara girişini düzenleyen bilet sisteminin açıkça “*müsabaka alanlarının yeniden dizayn edilmesi*” amacına hizmet edişinin “*ceberrut devlet*” anlayışına hizmet edeceği eleştirileri sıklıkla yapılmaktadır. Nitekim, bu düzenleme ile esas amacın, tribünde gösterilen en küçük bir tepkide bu kişilerin tespit edileceği ve “toplu gözaltılar” gibi uygulamaları ortaya çıkarabileceği eleştirileri yapılmakta olup, TFF yetkililerinin, “*e-bilet uygulamasının kamera sisteminin kurulduğu statlarda gerçek amacına ulaşacağını*” söyledikleri de belirtilmektedir³. Nitekim, e-bilet düzenlemesini yapan 5. maddenin 4. fıkrasının hemen ardından stadyumlarda kamera ve benzeri teknik donanımın yapılacağına ilişkin düzenlemenin yapılması da, bu eleştirileri tartışmaya değer kılmaktadır.

b. Yasal Düzenleme

6222 sy. Kanunun 5. maddesinde, ev sahibi spor kulüplerine, spor alanlarının sağlık ve güvenliğini temin etmeleri için kimi yükümlülükler getirilirken, yine güvenlik ve düzenin sağlanması amacıyla, tribün bölmelerinin arasına tel, bariyer, duvar vb. engeller konulabileceği, çocuk ve engellilerin maç izleyebileceği uygun yerlerin tahsis edileceği ve seyircilerin oturma yerlerinin numaralandırılarak, müsabaka alanının kapasitesinin üzerinde seyirci

² Tartışmalar için bkz. DONAY, Süheyl; *Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi ve Şike ve Teşvik Primi*, İstanbul, 2011, s. 39 vd.

³ KIZILYALIN, Arif; “Taraftara da Fişleme”, Cumhuriyet Gazetesi, 29.07.2013, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/436552/Taraftara_da_fisleme.html (14.03.2014).

alınmayacağı ve alana biletsiz seyirci sokulamayacağı düzenlenmektedir. Bu düzenlemelerin ardından, maddenin 4. fıkrasında elektronik bilet düzenlemesi öngörülmektedir:

“Spor müsabakalarının yapıldığı alanlara girişi sağlayacak biletler, elektronik sistem üzerinden oluşturulur. Bilet satın almak isteyen kişilerle ilgili olarak, üzerinde adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve fotoğrafı olan bir elektronik kart oluşturulur. Kişinin yabancı olması halinde kart üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası yerine uyruğu olduğu devletin adı ile Türkiye’ye giriş yaptığı pasaportun seri numarası kaydedilir. Bilet satışları kişilere özgü elektronik kart üzerinden yapılabilir. Spor müsabakalarına, kişi ancak adına düzenlenen elektronik kart ile izleyici olarak girebilir. Spor müsabakasına izleyici olarak girecek kişilerin kontrolünü ev sahibi kulüp yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük ev sahibi olmayan müsabakalarda, müsabakaya katılan her iki kulüp; milli müsabakalarda ise, ilgili federasyon tarafından yerine getirilir.”

Bu düzenlemeden yola çıkarak, TFF’nin açıkladığı üzere 14 Nisan 2014’te uygulanmaya başlayacak olan e-bilet düzenlemesinin neleri içerdiğini şöyle sıralayabiliriz:

- Düzenleme ile kağıt bilet sistemi tamamen kaldırılarak, tüm biletler, elektronik sistem üzerinde oluşturulacaktır.
- Bilet satın almak isteyenler isim, soyisim, TC Kimlik numarası ve fotoğraflarını bu sistemi oluşturacak kuruma verecek ve adlarına bu bilgileri içeren bir elektronik kart düzenlenecektir. Bu kimseler yabancıysa, hangi devletin vatandaşı olduğu ve Türkiye’ye giriş yaptığı pasaportun seri numarası verilecektir.
- Müsabakalara yalnızca kart sahipleri girebilecektir. Bir başka deyişle, bir kimseye ait elektronik kart ile başka bir kimse o müsabakaya giriş yapamayacaktır.
- Müsabaka girişlerinde ev sahibi kulüp, kart ile giriş yapan kişinin kimliğini kontrol etmekle yükümlüdür. Bu bilgileri tarafsız sahada oynanan müsabakalarda her iki kulüp ortaklaşa, milli maçlarda ise federasyon kontrol edecektir.

c. Sistemin İşleyişi

TFF’nin 7 Mart 2014 tarihli açıklaması ile, yukarıda açıkladığımız e-bilete ilişkin yasal düzenlemenin pratikte nasıl işleyeceği kamuoyu ile paylaşılmıştır. Buna göre, sistemin uygulanmaya başlanmasıyla, kağıt biletler tamamen ortadan kalkacak ve alınan biletler, kişiye özel çıkarılan e-kartlara yüklenecektir. Maçlara giren kişiler bu kartları okutarak içeri daha hızlı giriş sağlayabilecektir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, tek bir maç için bilet alacak kişiler de, bu işlemleri yapmak ve yukarıda sözü edilen bilgileri vererek bu e-kartlardan çikarmak zorundadırlar.

E-kartlar, İnternet üzerinden, federasyonca belirlenen satış noktalarından veya stat girişlerinden, bir defaya mahsus olarak alınabilecektir. Bu teslimden sonra, yine İnternet üzerinden, gişeden veya satış noktalarından istenilen maçın bileti e-karta yüklenerek, maçlara

giriş sağlanabilecektir⁴.

Yine TFF’nin belirttiği üzere, satın alınan maçın bilgileri, tüm detaylarıyla kart sahibinin e-posta adresine ve cep telefonuna mesaj olarak iletilecek, bu şekilde e-kart sahipleri maça ilişkin tüm detaylı bilgilere rahatlıkla ulaşabilecektir⁵. TFF’nin bu açıklamasından anlaşıldığı üzere, 5. maddede verilmesi zorunlu kılınan bilgilerden sayılmasa da, e-kart alımı esnasında kişiler e-posta adreslerini ve cep telefonu numaralarını da verecekler ve bu bilgiler de diğerleri gibi elektronik sistem üzerinde tutulacaktır.

Bunlar dışında, TFF tarafından, alınan bu e-kartların Türkiye’deki bütün illerde kullanılabilmesi, ayrıca e-cüzdan mahiyetinde de değerlendirilebileceği ve bunlara para yüklenerek tüm alışveriş noktalarından kredi kartı gibi alışverişlerde değerlendirilebileceği de belirtilmiş olup, bu yeni sistemin 14 Nisan 2014 itibarıyla tüm Spor Toto Süper Lig ve PTT 1. Lig maçlarında uygulanmaya başlayacağı ifade edilmiştir⁶.

Söz konusu düzenleme, e-bilet alacak kişilerin kişisel verilerinin verilmesini ve aşağıda açıklanacağı üzere işlenmesini içerdiğinden, kişisel verilerin korunması kapsamında birçok soruna yol açacak niteliktedir. Ancak, bu sorunları tartışmaya geçmeden önce, kişisel veri kavramı ve gerek uluslararası hukuk metinlerinde, gerekse de ulusal hukukumuzda kişisel verilerin korunması rejiminin nasıl düzenleme alanı bulunduğu üzerinde durmak gerekmektedir.

III. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI BAKIMINDAN E-BİLET DÜZENLEMESİ

A. Genel Olarak Kişisel Verilerin Korunması Rejimi

1. Kişisel Veri Nedir?

Ulusal ve uluslararası pek çok hukuki düzenleme ve doktrinde belirtildiği üzere, kişisel veri⁷, belirli ya da belirlenebilir nitelikteki bir kişiye ilişkin her türlü bilgidir. Bu bağlamda, kişisel veriyi, kişisel olmayan veriden ayırabilmek için iki kriter söz konusu olacaktır. Bunlar; verinin, bir kişiye ilişkin olması ve bu kişinin de belirli veya belirlenebilir nitelikte olması gerektirir⁸.

Bu bakımdan, akla gelen ilk kişisel veri kişinin adı ve soyadıdır. Zira bunlar, gerçekten de belirli veya en azından belirlenmesi son derece mümkün bir kişiye özgü bilgilerdir. Ancak yaygın bir ad-soyad kombinasyonuna sahip bir kişinin, bazen, adı ve soyadı

4 <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=285&ftxtID=20107> (13.03.2014).

5 <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=285&ftxtID=20107> (13.03.2014).

6 <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=285&ftxtID=20107> (13.03.2014).

7 Genel anlamıyla “veri”nin ne olduğuna ilişkin tartışmalar için bkz. **TEKİNALP, Ünal**; *Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2002, s. 123 vd.*

8 **KÜZECİ, Elif**; *Kişisel Verilerin Korunması, Ankara, 2010, s. 9.*

kişisel veri niteliği kazanmaz. Bunun için, mutlaka o kişiyi belirlenebilir kılan başka bir kişisel bilginin daha bu veriyi desteklemesi gerekmektedir. Örneğin, “Yılmaz Ltd. adlı işyerinde çalışan Mehmet Yılmaz” şeklindeki bir bilgi, şüphesiz ki çok sayıda bulunan Mehmet Yılmaz’lardan hangisinin belirtildiğini açıklayacaktır.

Burada TC Kimlik numarasının üzerinde özellikle durmak gerekmektedir. TC Kimlik numarasının kullanıldığı her durumda kişisel veri oluşmaktadır. Bu, her şeyden önce kimlik numarasının bizzat kendisinin kişisel veri olmasından kaynaklanır. Zira, yukarıdaki açıklamalardan da hareketle, herhangi bir işlemde kimlik numarasına yer verilmesi, doğrudan ilgili kişiyi belirlenebilir kılacağından “kişisel veri”nin söz konusu olması kaçınılmazdır. Nitekim, aşağıda üzerinde duracağımız Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısının gerekçesinde de TC kimlik numarasının kişisel veri olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenle, TC kimlik numarasının kullanıldığı tüm durumlarda kişisel verilerin korunmasında hakim olan temel ilkelere uygun işlem yapılması zorunludur⁹.

Bunun dışında, yine kişiyi belirlenebilir kılan cep telefonu numarası, e-posta adresi, ev adresi gibi bilgilerin de kişisel veri niteliğinde olduğu tartışmasızdır.

2. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

Kişisel verilerin korunması, modern çağda ortaya çıkmış ve bu haktan daha köklü tarihe sahip birçok temel hak ile yakın ilişki içerisindedir. Bunlar, başta özel hayatın gizliliği olmak üzere, düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgi edinme hakkı, haberleşme özgürlüğü gibi çok önemli ve uluslararası insan hakları metinlerinde düzenlenen haklardır.

Bunlardan en çok tartışma konusu yapılan, özel hayatın gizliliği hakkı, mutlak bir hak değildir ve bazı durumlarda sınırlandırılabilmesi kabul edilmektedir. Ne var ki, bilgi teknolojilerinin kötüye kullanılabilir olması gerçeğinden hareketle, bir kişisel veri koruma rejiminin benimsenmemiş olması bu hakka ciddi ölçüde zarar verebilir. Bu, diğer haklar bakımından da söz konusudur. Dolayısıyla, kişisel verilerin korunması, birçok hak ile çatışma halinde olabileceğinden, bu verilerin saklanması çok sıkı bir veri koruma sistemi uygulanmalıdır. Buna ilişkin uygulanması gereken tedbirlere aşağıda değineceğiz.

Kişisel verilerin yakın ilişki içerisinde olduğu hakların bir kısmı mutlak haklardan olmasa da, doktrindeki baskın görüş, kişisel verilerin korunmasının temel bir insan hakkı olduğu yönündedir¹⁰. Buna temel olarak, BM Evrensel Beyanname’sinin 17. Maddesi, BM Bireysel ve Siyasal Haklar Şartı’nın 12. Maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. Maddesi gibi önemli insan hakları metinlerindeki özel hayatın gizliliğine ilişkin hükümler gösterilmektedir. Bu bağlamda, kişisel verilerin korunması

⁹ KÜZECİ, Elif; “TC Kimlik Numarası: Hukuksal Bir Değerlendirme”, *Türkiye’de Dijital Gözetim*, İstanbul, 2012, s. 102.

¹⁰ CLARKE, Roger; “Beyond the OECD Guidelines: Privacy Protection for the 21st Century”, Jan. 2000, <http://www.rogerclarke.com/DV/PP21C.html> (13.03.2014).

hakkının, sadece kişisel menfaatlerin korunmasına ilişkin değil, kamusal bir menfaat olarak insan onuru ve temel özgürlükler gibi çok daha geniş bir alana temas ettiği savunulmaktadır¹¹.

B. Kişisel Verilerin Korunmasının Uluslararası Kaynakları

1. Genel Olarak

İlkel anlamda temeli, hekimin sır saklama yükümlülüğü bağlamında MÖ 5. Yüzyıla kadar dayansa da, esasen, metodolojik olarak kişisel verilerin korunması fikrinin İkinci Dünya Savaşı’nın bitimine tekabül ettiğini söylemek yerinde olacaktır. Bu dönemde fikirsel olarak ortaya çıkan kişisel veri kavramı, 1970’li yıllar ile birlikte gelişen bilgisayar teknolojisiyle, hazırlanan hukuksal metinlerde de yer bulmaya başlamıştır. Bu dönemde, verilerin korunmasına ilişkin ilk yasal düzenleme, 1970 yılında Almanya’nın Hessen eyaletinde yapılan ve ‘Hessen Planı’ adı verilen bir program çerçevesinde, federe düzeyde merkezi bir veri bankasının kurulma tasarısıdır¹².

Bu süreç içerisinde teknolojik gelişmelerin de baş döndürücü bir biçimde artmasıyla, özel hayatın gizliliğinin ve dolayısıyla kişisel verilerin korunması ihtiyacının daha yakıcı bir hal alması neticesinde, konu, uluslararası boyutta daha ciddiyetle ele alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, 1995 yılında Avrupa Birliği bünyesinde kabul edilen ve aşağıda değineceğimiz 95/46/AT sayılı Veri Koruma Yönergesi ile kişisel verilerin korunmasında uluslararası boyutta bir metin yürürlüğe konmuş, AB sınırlarını dahi aşan ve hâlen konuya ilişkin en baskın hukuk metni olma özelliğini koruyan bir düzenleme ortaya çıkmıştır.

Ne var ki, özellikle devletlere ulusal düzeyde baskı yapan ve ulusal mevzuatlarını belirli seviyeye çekmeye zorlayan bu uluslararası metinlere karşın, kişisel verilerin korunması rejiminin bütün ülkelerde aynı hızda geliştiğini söylemek imkansızdır. Zira, “modern iktidar” kavramının her ülkede farklı hız ve yörüngede gelişmesinin yanı sıra, genel kabul gördüğü üzere, yurttaşlarının her hareketini izleme ve hesaplama eğiliminde olan, her bir yurttaşını potansiyel suçlu olarak sınıflandıran ve bunu ‘ulusal güvenlik’ adı altında hayata koyan “modern iktidar”da, kişisel verilerin korunması hakkının tanınması da devletin öncelikli amaçlarıyla çatışır görünmektedir. Bu bağlamda, özellikle yurttaşlarının özel hayatlarına müdahaleyi, dijital gözetimi ve fişlemeyi bir idare pratiği haline getiren devletlerde, kişisel verilerin korunması rejimi ya hiç yürürlüğe girmemiş ya da yürürlüğe giren hükümler uygulanmayan, atıl kanun metinleri olarak kendilerine yer bulmuştur¹³.

¹¹ KÜZECİ, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 67.

¹² KÜZECİ, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 107. Ayrıca kişisel verilerin korunması hakkının tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KÜZECİ, s. 106-116.

¹³ TOKTAŞ/BİNARK/DİKMEN/FİDANER/KÜZECİ/ÖZYEĞEN; “Dijital Gözetim Olgusuna Kuramsal ve Kavramsal Bakış”, *Türkiye’de Dijital Gözetim*, İstanbul, 2012, s. 24-25; KÜZECİ, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 116.

2. Uluslararası Kaynaklar

a. OECD

Kişisel verilerin korunmasında uluslararası alanda ilk adımı OECD atmıştır¹⁴. 1961 yılında kurulan teşkilatın, 1981 yılında yayımlanmış olduğu rehber ilkeleri ile, ekonomik boyutta kişisel verilerin korunması sistemi benimsenmiştir.

OECD'nin tavsiye niteliğindeki bu rehber ilkelerinde, kişisel verilerin korunmasına ilişkin sekiz ilke kabul edilmiştir: Veri toplamanın sınırlı olması ilkesi (m. 7), verilerin belirli bir niteliği karşılaması ilkesi (m. 8), amacın belirliliği ilkesi (m. 9), kullanımın sınırlı olması ilkesi (m. 10), veri güvenliği ilkesi (m. 11), açıklık ilkesi (m. 12), bireyin katılımı ilkesi (m. 13), hesap verilebilirlik ilkesi (m. 14)¹⁵.

b. Birleşmiş Milletler

BM metinlerinde de, özel hayatın gizliliği bir insan hakkı olarak tanımlanmıştır. BM Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'nin 12. Maddesinde, hiç kimsenin özel yaşamında, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine yönelik keyfi müdahalelerde bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Şüphesiz ki bu metin, insan haklarının korunması kapsamında, dünya ölçeğinde bir kriter koymanın en önemli aracıdır¹⁶.

Bunun yanı sıra, BM Bireysel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 17. Maddesinde de benzeri bir düzenleme yapılmış olup, BM Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Rehber İlkeler'de ise, kişisel verilerin korunmasına ilişkin ulusal hukuk sistemlerinde tanınması gereken güvenceler sıralanmış ve bu şekilde devletlere yol gösterilmiştir¹⁷.

c. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi de, uluslararası ölçekte insan haklarının korunmasını teminat alma bağlamında, bazı metinlerinde kişisel verilerin korunması hususunu düzenlemiştir. Bunun ilk örneği, 1970'li yıllarda çalışmasına başlanılan ve nihayet 1981 yılında kabul edilen 108 sayılı 'Kişisel Verilerin Otomatik Olarak İşlenmesi Sırasında Gerçek Kişilerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'dir. Bunun dışında da birçok metinde kişisel verilerin korunmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bunun en önemli örnekleri, 1996 tarihli İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi, 2004 yılında yürürlüğe giren Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi ve şüphesiz ki, kıta bazında en önemli yere sahip hukuk metinlerinden biri olan 1950 yılında imzaya açılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir.

¹⁴ OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organization for Economic Co-operation and Development)

¹⁵ OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, <http://www.oecd.org/internet/economy/oecdguidelinesontheprotectionofprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm> (13.03.2014).

¹⁶ AKIN, İlhan F.; Temel Hak ve Özgürlükler; İstanbul, 1971, s. 101; TARHANLI, Turgut; "Birleşmiş Örgütü ve İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Başlıca Usuller", İnsan Hakları, İstanbul, 2000, s. 408.

¹⁷ KÜZECİ, Kişisel Verilerin Korunması, s. 124.

Günümüzde insan hakları alanındaki en önemli kaynak metinlerden birisi olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesi, özel ve aile hayatının gizliliğini düzenlemektedir:

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.

Özel hayat, bireylerin tüm dış etkilere ve baskılardan uzak, kendi başına özgürce faaliyetlerini sürdürdüğü ve dokunulmazlığı bulunan yaşamsal bir alandır¹⁸. Buna göre, AİHS m. 8 ile özel hayat, aile hayatı, konut ve haberleşme olmak üzere dört alana koruma getirilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, 1980'li yılların ortalarından itibaren, kişisel verilerin korunmasını, Sözleşmenin 8. Maddesi kapsamında değerlendirmektedir. Bu bağlamda, AİHM, m. 8 uyarınca, bireylerin kişisel verilerinin kullanımı ve kaydı konusunda denetim haklarının bulunduğunu kabul etmektedir¹⁹.

d. Avrupa Birliği (95/46/AT sy. Kişisel Verilerin Korunması Yönergesi)

Avrupa Birliği bünyesinde, kişisel verilerin korunmasına ilişkin ele alınması gereken ilk metin AB Temel Haklar Şartı'nın 8. Maddesidir. 'Kişisel Verilerin Korunması' kenar başlıklı bu maddede, herkesin kendisini ilgilendiren kişisel verilerin korunması hakkına sahip olduğu, bu verilerin amacına uygun ve dürüst bir biçimde tutulması ve işlenmesi gerektiği ve kurallara uyulduğunun bağımsız bir makam tarafından denetleneceği hüküm altına alınmıştır. AB bazında, kişisel verilerin korunmasına ilişkin genel çerçevenin bu hüküm ile çizildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Ancak, söz konusu hükmün temelini, önceden belirttiğimiz AİHS m. 8, 108 sy. Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve hali hazırda kişisel verilerin korunmasına ilişkin ölçütlerin "amen-tüsüsü" diyebileceğimiz 95/46/AT sy. Yönerge oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde özellikle bu yönerge üzerinde duracağız.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin en önemli metinlerden biri 'Kişisel verilerin işlenmesi ve bu türdeki verilerin serbest dolaşımı bağlamında bireylerin korunmasına ilişkin 24 Ekim 1995 tarihli ve 95/46/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi'dir²⁰. Bu

¹⁸ UÇKAN, Özgür; "Bilgi Ekonomisi, Bilgi Toplumu, Mahremiyet ve Güvenlik", Bilişim ve Hukuk – Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006, Ankara, 2006, s. 32.

¹⁹ HERT / GUTWIRTH, "Data Protection in the Case Law of Strasbourg and Luxembourg: Constitutionalisation in Action" aktaran KÜZECİ, Kişisel Verilerin Korunması, s. 136.

²⁰ Sözleşmenin Türkçe tam metni için bkz. http://www.i-hop.org.tr/dosya/coe/EC_DIRECTIVE_95_46_Kisisel_Veriler.pdf (14.03.2014).

Yönerge, yalnızca mevcut veri koruma hukuku rejimini güçlendirmekle kalmamış, tanımladığı yeni bazı haklarla onu pekiştiren ortak bir çerçeve sunmuştur. Konumuzun kapsamı bakımından ayrıntılara girilmeksizin, bu yönerge ile belirlenen temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir: Verilerin kaynağını bilme hakkı, yanlış kişisel verileri düzeltme hakkı, hukuk dışı işlemlere karşı başvuru hakkı, doğrudan pazarlama gibi bazı konularda verilerin kullanılmasına izin vermeme hakkı²¹.

Veri koruma yönergesinin en önemli özelliklerinden birisi zorlayıcı nitelikte olmasıdır. Bununla, taraf ülkelerin ulusal hukuk sistemlerinin AB yönergesine paralel hale getirilmesi güvence altına alınmak istenmiş ve kişisel verilerin korunması bakımından önleyici bir koruma sistemi getirilmiştir.

1995 tarihli Yönergede, ulusal ölçekteki ihlaller ve bu ihlallerin giderilmesi ihtiyacı karşısında 2012 yılında bazı reformlar yapılmış ve Avrupa Konseyi ile Avrupa Parlamentosunun onayına sunulmuştur. Bu reform paketiyle Yönerge yeni teknolojik gelişmeler ve yukarıda bahsettiğimiz ihtiyaca paralel olarak güncellenmiş ve kişisel verilerin korunması kapsamı da genişletilmiştir. Birçok yeni hususun düzenlendiği bu reform paketiyle birlikte getirilen en önemli iki yenilik ‘*Genel Kişisel Veri Koruma Regülasyonu*’ (*General Data Protection Regulation*) kurumu ile ‘*Unutulma hakkı*’ (*Right to be forgotten*) göze çarpmaktadır. Bahsi geçen regülasyon ile birlikte, kişiler kendine ilişkin veriler üzerinde daha fazla söz hakkı kazanmakta ve buna paralel biçimde bu verileri kaydeden ve saklayan kurumların da, kamu veya özel farketmeksizin, sorumlulukları artmaktadır.

Unutulma hakkı ise, düzenlemenin yapıldığı tarihten bu yana en çok tartışılan ve önem verilen konuların başında gelmektedir. Herkesin sahip olduğu bu hak ile;

- Kişiler kendilerine ilişkin verilerin hangi amaçla tutulduğunu öğrenebilecek,
- Kişisel veriler, veri sahiplerinin açık izni olmadan kullanılamayacak,
- Kurumların kişisel verileri saklı tutmasındaki haklı gerekçeler ortadan kalktıktan sonra, kişiler derhal bu bilgilerin geri dönüşü olmayan bir biçimde silinmesini talep edebilecekler,
- Özellikle İnternet sistemleri üzerinde kayıtlı kişisel verilerin korunmasında her türlü güvenlik önlemi alınacak, bu verilere herhangi bir biçimde zarar gelmesi önlenecektir²².

Sonuç olarak, 95/46/AT sy. AB Veri Koruma Yönergesi başta olmak üzere, yukarıda adı anılan uluslararası hukuk metinlerinden yola çıkarak bir değerlendirme yapıldığında, kişisel veriler;

- Belirli, açık, meşru amaçlar için toplanmalı,

21 KÜZECİ, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 165-166.

22 DOĞAN, *Derya*; “Don’t You Forget About Me: Unutulma Hakkı, Uygulanması ve Sorunları”, <http://encokbilisimhukuku.wordpress.com/2013/05/01/dont-you-forget-about-me/> (14.03.2014).

- Toplanma ve daha sonra işleme, amaçlarına uygun, ilgili bulunmalı ve aşırı, yani toplanma amacının dışında yapılmamalı,
- Toplanan veriler doğru ve eğer gerekli ise güncel tutulmalı,
- Veriler amacın gerektirdiğinden daha uzun süreli tutulmamalı²³
- Veri sahibi kişi, bu verilerin hangi amaçla ve nerede tutulduğunu, kimlerin bu verilere ulaşabilme yetkisinin olduğunu öğrenebilmeli,
- Veri sahibinin açık izni olmaksızın kişisel veriler kullanılamamalı,
- Veri sahibinin isteği halinde kayıt altındaki veriler silinmelidir.

C. Türkiye’de Kişisel Verilerin Korunması

Türkiye, kişisel verilerin korunması ve bu alanda bireylere yasal güvence sağlanması hususunda gelişmiş devletlerin çok gerisinde kalmıştır. Buna ilişkin, aşağıda da değineceğimiz üzere, Anayasa hükmü bulunmasına karşın, mevzuatta bir düzenleme yapmaktan ısrarla imtina edilmiştir. Öyle ki, Avrupa Konseyi Veri Koruma Sözleşmesi, Türkiye tarafından 28 Ocak 1981 tarihinde imzalanmış olmasına rağmen, konuya ilişkin hiçbir yasal düzenleme yapılmamış olup, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu da on yıla yakın bir süredir tasarı haline beklemekte ve yasalaşması için en küçük bir adım dahi atılmamaktadır. Bu bölümde, Türkiye’de kişisel verilerin korunmasının yasal temelleri üzerinde durulacaktır.

1. Anayasa

a. Düzenleme

2010 yılına kadar, Anayasa’da kişisel verilerin korunmasına ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. Ancak, 12 Eylül 2010 referandumu ile oylamaya sunulan Anayasa değişikliğinin 2. Maddesinde, Anayasa’nın özel hayatın gizliliği ile ilgili 20. Maddesine aşağıdaki hükmün eklenmesi kabul edilerek, kişisel verilerin korunması anayasal korumaya kavuşturulmuştur:

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Bu hüküm kişisel verilerin korunmasının anayasal seviyede düzenlenmesi açısından

23 KÜZECİ, *TC Kimlik Numarası*, s. 103.

olumlu olsa da, bazı eksiklikleri de barındırmaktadır. Zira, bu düzenlemede AB Temel Haklar Şartı'nda öngörülen aksine, kişisel verilerin işlenmesini denetleyecek bağımsız bir organ öngörülmemiştir. Bunun yanı sıra, kişisel verilerin ancak “*kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızası*” ile işlenebilmesi Anayasa'nın temel hak ve özgürlükler sistematigi açısından tartışma yaratmaktadır. Anayasa'nın 13. Maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabilmesi hükmü karşısında, bu hükümde özel bir sınırlama nedeni öngörülmemiş, kişisel verilerin hangi durumda işlenebileceğinin kanun ile belirlenebileceği hüküm altına alınmıştır²⁴.

b. Türkiye Barolar Birliği'nin Anayasa Önerisi

Türkiye Barolar Birliği'nin Kasım 2007'de açıkladığı Anayasa önerisinde, AB Veri Koruma Direktifi'ndeki gelişmelere de uygun bir biçimde, kişisel verilerin korunmasına ilişkin yeni bir Anayasa hükmü düzenlenmesi önerilmiştir. TBB'nin Anayasa Önerisi'nin 33. Maddesi şu şekildedir²⁵:

Madde 33 Herkes kendi yaşamına ve varlığına ilişkin özel bilgi ve verilerin gizli tutulmasını ve korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu bilgiler, ancak kişinin iznine veya kanunda öngörülen hukukun geçerli sayacağı başka bir nedene dayalı olarak kullanılabilir.

Herkes, kendisi hakkında toplanmış olan veya bilişim kayıtlarında yer alan bilgilere erişme, bunlarda düzeltme yaptırma ve bu bilgilerin amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını bilme hakkına sahiptir.

Bu kuralların uygulanması, kanunla kurulmuş bağımsız bir makam tarafından sağlanır ve denetlenir.

Yapılan bu değişiklik önerisi, AB'deki son gelişmeleri dikkate aldığından ve özellikle 2. Fıkrasında bilişim sektöründe ortaya çıkan kişisel verilerin korunması sorunlarının düzeltilmesi ve buradan hareketle insan hakkı ihlallerinin önüne geçilmesi bakımından son derece önemli ve yerindedir.

2. Türk Medeni Kanunu

Kişisel verileri koruyucu bazı hükümleri Türk Medeni Kanunu'nda bulmak mümkündür. Zira, kişilik hakkı, kişisel değerlerin ve kişiye özgü tüm varlıkların bütünü üzerinde geçerlidir²⁶. Bu durumda, kişisel verilerin de kişilik haklarının bir parçası olduğu ve bu anlamda korunacağı açıktır.

²⁴ KÜZECİ, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 266.

²⁵ TBB'nin Kasım 2007 tarihli Anayasa Önerisi'nin tam metni ve gerekçeleri için bkz. http://eski.barobirlik.org.tr/yayinlar/kitaplar/2007_Anayasa%20Taslagi_TBB.pdf (14.03.2014)

²⁶ OĞUZMAN, Kemal / BARLAS, Nami; *Medeni Hukuk*, İstanbul, 2006, s. 44.

O halde, TMK'nun, kişilik haklarının korunması bağlamında, kişisel verilerin korunmasını içerdiğini söylemek gerekir. Bununla ilgili olarak, kişilik haklarına saldırı yapılan kimsenin bu haklarının korunmasını isteyebileceğini düzenleyen TMK m. 24 ve bu korumanın hangi hukuki yollarla gerçekleştirileceğini öngören TMK m. 25'i ele almak gerekecektir. Ancak, aşağıda da açıklayacağımız üzere, konuya ilişkin özel bir kişisel verilerin korunması düzenlemesi yapılmadıkça, TMK'nun sağlamış olduğu bu koruma, gelişen teknoloji ile birlikte oldukça dinamik bir niteliği haiz kişisel verilerin korunması bakımından yetersiz kalacaktır.

3. Türk Ceza Kanunu

Kişisel verilerin kamu hukuku alanında korunması ile ilgili olarak ise Türk Ceza Kanunu'nda kişisel veriler ile ilgili düzenlenen suçlar söz konusu olmaktadır. TCK'nun dokuzuncu bölümünde düzenlenen ‘Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar’ başlığı altında düzenlenen suçlar ve TCK m. 243 vd.'nda öngörülen bilişim suçları bakımından, kişisel verilere ilişkin hükümler yer almaktadır.

a. Kişisel Verilerin Kaydedilmesi (TCK m. 135)

TCK'nun 135. maddesinde, kişisel verileri hukuka aykırı olarak kaydedilmesi suç olarak düzenlenmiştir:

(1) *Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydeden kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.*

(2) *Kişilerin siyasî, felsefî veya dinî görüşlerine, ırkî kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlâkî eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantılarına ilişkin bilgileri kişisel veri olarak kaydeden kimse, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.*

Burada önem arzeden husus, hükümde, kişisel verilerin kaydedilmesinin hukuka aykırı olarak yapılması halinde suçun meydana geleceği düzenlenmişken, “*kişilerin siyasî, felsefî veya dinî görüşlerine, ırkî kökenlerine*” ilişkin bilgilerin kaydedilmesinde hukuka aykırılık şartının aranmamasıdır. Buradan yola çıkarak, bahsi geçen bu özel bilgilerin (ki bunlar *hassas kişisel verilerden* sayılmaktadır) kaydedilmesinin hukuka aykırı olup olmasına bakılmaksızın, her durumda suç olacağını söylemek gerekmektedir. Ancak, hükmün gerekçesinde de buna ilişkin bir açıklama yapılmamıştır²⁷.

Bunun yanında, söz konusu suçun oluşabilmesi için kişisel verilerin sistematik bir biçimde kayıt edilmesi, bu kayıtların belirli sürelerde bilişim sistemlerinde tutulması gibi şartlar aranmamakta, herhangi bir biçimde kayıt edilmesi ile suç ortaya çıkmaktadır²⁸.

²⁷ HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem; *Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar*, Ankara, 2010, s. 269.

²⁸ KETİZMEN, Muammer; *Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları*, Ankara, 2008, s. 233.

b. Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme (TCK m. 136)

TCK m. 136’da ise, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi suç olarak düzenlenmiştir: “*Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

Bu hükümdeki amaç, söz konusu kişisel verilerin yetkisiz üçüncü kişilere aktarılmasını önlemektir. Buna göre, önceden kaydedilmiş olup olmadığına bakılmaksızın, bir kişiye ait kişisel verileri hukuka aykırı olarak, örneğin o kişinin açık rızası olmaksızın ele geçiren kişi, TCK m. 136’da düzenlenen suçtan sorumlu olacaktır²⁹.

c. Verileri yok etmeme (TCK m. 138)

TCK m. 138, toplanmış olan kişisel verilerin yok edilmemesini suç olarak düzenlemiştir: “*Kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü olanlara görevlerini yerine getirmediklerinde altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.*”

Bu hüküm, özellikle yukarıda bahsettiğimiz *unutulma hakkı* ile yakından ilgilidir. Zira, bir kişiye ait kişisel veriler toplandıktan sonra, bunlar ancak amacı ile sınırlı olarak ve yine amacına uygun bir süre ile saklı tutulabilir. Aksi halde, artık tutulmasına gerek olmayan kişisel verilerin tutularak bu veriler üzerindeki güvencenin ortadan kaldırılması yahut bu verilerin anonimleştirilerek kişisellik özelliklerinin zarar görmesi söz konusu olabilecektir. Buna göre, kanunların belirlediği süreler geçmesine rağmen bu verileri silmeyen kişiler cezalandırılacaktır.

d. Bilişim Alanında Suçlar (TCK m. 243-244)

TCK’nun 243-246 arası maddelerinde, teknik anlamda bilişim alanında suçlar düzenlenmektedir. Bu suçlar, yer yer özel hayatın gizliliğini, yer yer ise mülkiyet hakkını korumakla birlikte³⁰, kişisel veriler bakımından da belli oranda dolaylı bir koruma içermektedir.

Nitekim, “*bilişim sistemine yetkisiz erişim*” fiilini düzenleyen TCK m. 243’te, kişinin bilişim sistemi üzerindeki özel hayatının gizliliği hakkının korunmasının yanı sıra, özellikle bilişim sistemindeki veriye veya sisteme müdahale fiillerini düzenleyen TCK m. 244’te, bu verilere yapılan her türlü müdahale (*engelleme, bozma, değiştirme ve yok etme*) suç olarak düzenlenmiştir.

Mevzuatımızda bu sayılanlar dışında, iş hukukuna ilişkin kişisel verilerin korunması, kolluk faaliyetlerinde verilerin korunması, e-devlet ve adli sicil uygulamaları bakımından idare hukukunda kişisel verilerin korunması gibi birçok veri koruma hükmü olmakla birlikte, bu alanda uygulanacak genel ilkeleri ve esasları belirleyici nitelikte bir mevzuatın olmaması, kişisel verilere karşı eylemlere karşı yürütülecek mücadeleyi de etkili olmaktan

²⁹ Tartışma için bkz. *KETİZMEN*, s. 240 vd.

³⁰ Tartışmalar için bkz. *KETİZMEN*, s. 60 vd.

uzaklaştırmaktadır.

4. Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı³¹

Avrupa Konseyi Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi, Türkiye tarafından 1981 yılında imzalanmış olmasına rağmen, iç hukukta ilgili düzenlemeler yapılmadığı için söz konusu sözleşmenin onaylanması da halen gerçekleşmemiştir. İç hukukumuzda yapılacak en önemli düzenleme, on yıla yakın bir süredir TBMM’de bekleyen Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısıdır³².

Tasarının 1. Maddesinde, kanunun amacı “*kişisel verilerin işlenmesinde kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı ile temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin uyacakları esas ve usulleri düzenlemek*” şeklinde öngörülmüştür. Buradan, kanunun amacının, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması olduğu anlamı çıkmaktadır.

Tasarının genel yapısına bakıldığında, gerek gerçek gerekse tüzel kişiler açısından, kişisel veri veya bilgilere odaklanıldığı görülmektedir³³. Tasarı, bu bağlamda, kişisel verilerin hukuka uygun olarak işlenmesinin genel çerçevesini çizmekte, kişilere kendilerine ilişkin verilerin işlenmesi süreçlerinde bazı haklar tanımaktadır. Bununla birlikte, Tasarıda, kişisel verilerin korunmasına ilişkin bazı tedbirler öngörülürken, TCK m. 135 vd. maddelerine de atıfta bulunularak, kimi cezai ve idari yaptırımlar hüküm altına alınmaktadır.

Tasarının getirdiği önemli yeniliklerden birisi, kanunla verilen görevleri yapmak üzere bir Kişisel Veri Koruma Kurulu’nun (KVKK) oluşturulmasıdır. KVKK bağımsız bir kurul olarak dillendirilmiş olmasına karşın, Tasarı’nın 27. Maddesinde, kurulun 7 üyeden oluşacağı ve bu üyelerin tamamının Bakanlar Kurulu tarafından seçileceği düzenlenmektedir. AB Temel Haklar Şartı’nın kişisel veri koruma denetimi bakımından kurulmasını öngördüğü bağımsız organ ilkesinin karşısında, üyelerinin tamamının siyasi iktidar tarafından göreve getirildiği KVKK’nun yapısal anlamda bu şartı taşıdığını söylemek güçtür.

Sonuç olarak, yukarıda incelediğimiz uluslararası hukuk metinlerinden hareketle, ulusal ölçekte bir kişisel veri koruma sisteminin oluşturulması ve kişisel verilerin güvence altında tutulması bir zorunluluktur. Ancak, söz konusu Tasarı, bu gereksinimi karşılamaktan uzaktır. Zira, son derece geniş kapsamlı istisnalarla uygulama alanı daraltılmış ilkeler ve yürütme organına bağımlı kılınmış bir denetim organıyla, Tasarı, ancak görünürde kişisel verilerin korunmasını sağlayabilecek, hatta bunu dahi karşılayamayacak niteliktedir³⁴.

³¹ Çalışmanın kapsamı bakımından Tasarı genel hatlarıyla incelenecektir. Kanun çalışmasının süreci ve ayrıntılı incelemesi için bkz. *KÜZECİ*, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 351-283.

³² Tasarının tam metni için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0576.pdf> (14.03.2014).

³³ Yalnızca gerçek kişileri odak noktası olarak kabul edilen 95/46/AT sy. AB Veri Koruma Yönergesi’nden farklı olarak tüzel kişileri de kapsama alan Tasarının bu yönüyle eleştirisi için bkz. *KÜZECİ*, s. 364 vd.

³⁴ *KÜZECİ*, *Kişisel Verilerin Korunması*, s. 386.

D. Kişisel Verilerin Korunması Bakımından E-bilet Sistemi

1. Genel Olarak

Çalışmamızın ilk bölümünde de belirttiğimiz üzere, 6222 sy. Kanun'un 5/4. Maddesi uyarınca, spor müsabakalarında elektronik bilet sisteminin uygulanması kabul edilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, bilet almak isteyen sporseverler, tek bir maç için dahi elektronik kart edinecekler ve isim, soyisim, TC Kimlik numarası ve fotoğraflarını bu sistemi oluşturacak kuruma vererek adlarına düzenlenecek e-kartlar ile müsabakalara giriş yapabileceklerdir.

E-biletlerin yükleneceği elektronik kartları alırken verilmesi zorunlu olan bu bilgilerin, yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar doğrultusunda kişisel veri niteliğinde olduğu tartışmaya yer vermeyecek biçimde açıktır. O halde, bu kişisel verilerin toplanması, kayıt altında tutulması ve işlenmesi gibi işlemlerin, gerek uluslararası hukuk metinlerinde gerekse de ulusal mevzuatımızda yer alan kural ve ilkelere uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Ne var ki, 6222 sy. Kanun'daki e-bilet düzenlemesi ve özellikle bu düzenlemenin nasıl uygulanacağını öngören uygulama yönetmeliğindeki birçok hüküm, kişisel verilerin korunması bağlamında ciddi sorunlar ihtiva etmektedir.

2. Uygulama Yönetmeliğinde Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Hukuka Aykırılıklar

E-bilet sisteminin ayrıntıları, 22.12.2012 tarihli ve 28505 sy. Resmi Gazete'de yayımlanan ve 6222 sy. Kanun'un çizdiği genel çerçeveyi tamamlayıcı nitelikteki 'Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te düzenlenmektedir.

Yönetmeliğin 11/1-b maddesinde, e-bilet sistemine geçilen müsabakalarda, şu hususlar TFF'nin yetki, görev ve sorumluluğunda sayılmıştır:

Bilet organizasyonu ve seyircilerin müsabaka alanlarına giriş ve çıkışına ilişkin kontrol ve denetimi gerçekleştirmek ve bu amaçla bünyesinde merkezi kontrol sistemi oluşturmak ve kurulacak sistemi kulüplerin hizmetine sunmak.

Elektronik kart oluşturmak amacıyla alınacak kişisel bilgileri merkezi veri tabanında tutmak ve bu veri tabanını Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının erişimine açık tutmak ve veri tabanları arasındaki erişimi sağlamak.

Sistem üzerinden merkezi satışları gerçekleştirmek, kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasını yapmak, haklarında seyirden yasaklanma tedbiri bulunanlara bilet satışı yapılmaması için her türlü tedbiri almak.

Öncelikle Yönetmeliğin ilgili maddesinde, e-bilet sisteminin altyapısının kurulması,

uygulanması ve denetlenmesi yetkisinin TFF'ye verilmiş olması, AB Temel Haklar Şartı'nın "kişisel veri denetiminin bağımsız bir organca yapılması" hükmüne açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra, bu düzenleme ile e-bilet sisteminin uygulaması ile denetlenmesi aynı kuruma verilmektedir. Oysa, hukuk devletinde, denetim ancak o işlemi yürüten kurumlar dışındaki kurumlarca yapıldığında etkili bir denetim niteliği kazanır, zira aynı organın bir hususu hem uygulayıp hem de kendi kendini denetlemesi, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesine aykırıdır. Ne var ki, Yönetmeliğin bu hükmüyle, e-bilet sisteminin hem uygulama hem de denetim yetkisi münhasıran TFF'ye bırakılmıştır.

Bundan daha vahim olan ise, ikinci bentteki, Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın TFF sistemindeki verilere ulaşabilme yetkisinin olmasıdır. Öncelikle, bu hüküm, 95/46/AT sy. AB Veri Koruma Yönergesi'ne açıkça aykırıdır. Zira, kişisel veriler, bu verilerin toplanış amacına uygun olarak kayıt altına alınmalı ve ancak bu amaç doğrultusunda erişime açık olmalıdır. Müsabaka bileti almak için verilen kişisel verilere Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığınca erişilecek olmasının hiçbir yasal dayanağı olmadığı gibi, söz konusu düzenleme yönetmelikle yapıldığından, normlar hiyerarşisinde bunun üzerinde bulunan kanun hükümleri nazara alındığında, ortaya belirli suçların çıkma ihtimalini de doğurmaktadır. Nitekim, yukarıda izah ettiğimiz üzere, TCK m. 136 uyarınca, kişisel verilerin kişilerin açık izni olmaksızın üçüncü kişilere verilmesi, veri transferi yapan kişiler bakımından ceza sorumluluğu ortaya çıkarmaktadır. O halde, verilerin İçişleri Bakanlığı veya Maliye Bakanlığı'na verilmesi halinde, yönetmelik hükmünün kanun hükmünü mülga edeceği de düşünülemeyeceğinden, TCK m. 136'nın uygulama alanı bulacağı tartışmalarının yaşanması olasıdır.

Bunun dışında, kişisel verilerin üçüncü kişilere verilmesine ilişkin böyle bir istisnanın yönetmelikle düzenlenmiş olması, Anayasa'nın 20/3. Maddesine de aykırılık teşkil etmektedir. Zira, Anayasa'nın 20/3. Maddesine göre, kişisel verilerin işlenmesi ancak kanunla düzenlenmesi veya kişinin açık rızası halinde mümkündür. O halde, söz konusu kişisel verilerin üçüncü kişilere verilmesinin yönetmelik ile hüküm altına alınmış olması, Anayasa'nın bu hükmünü açıkça ihlal etmektedir.

Yönetmeliğin 11/1-b hükmünde büyük sorun arzeden bir diğer husus ise, TFF eliyle, kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlama nesnesi yapılmasına olanak sağlanmasıdır. Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, gerek 95/46/AT sy. Yönerge, gerekse de Anayasa m. 20/3 uyarınca, kişisel veriler ancak amaçları doğrultusunda kullanılabilir ve bu verilerin işlenmesi kişilerin açık rızasına bağlı olmalıdır. Oysa, bu yönetmelik hükmüne göre, veri sahiplerinin açık rızaları alınmaksızın, hatta bu kişilere haber dahi verilmeksizin, kişisel veriler reklam ve pazarlama faaliyetleri kapsamında kullanılacaktır.

Benzer bir durum, yakın zamanlarda, ülkenin hakim durumdaki İnternet servisi sağlayıcı firması olan TNET'in, Phorm adlı bir firmaya, İnternet kullanıcılarının bilgilerini reklam ve pazarlama faaliyeti çerçevesinde vermesi ve söz konusu firmanın almış olduğu bilgiler ile çevrimiçi davranışsal reklamcılık (online behavioral advertising) faaliyeti yürütmesi olayında gündeme gelmiştir. Bu olay hakkında Bilgi Teknolojileri Kurumu (BTK) tarafın-

dan soruşturma yapılmış ve soruşturma sonunda, TTNET firmasına “işletmecinin, tüketici haklarına ilişkin kurum düzenlemeleri ve yetki belgesinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi” gerekçesiyle 1,57 milyon TL para cezası verilmiştir³⁵. Bu karar ile, kullanıcıların kişisel verilerinin, kullanıcılarının açık rızası olmaksızın, amacı dışında üçüncü kişilere verilemeyeceği açıkça vurgulanmıştır. Bugün, e-bilet ile ilgili olarak da aynı sorunla karşı karşıya olduğumuz açıktır. Zira, TTNET örneğine benzer bir biçimde, TFF veya görevlendireceği başka bir kuruluş, e-bilet ile ilgili olarak kişisel verileri bünyesinde bulundurmada tekel niteliğinde olacaktır. TFF’nin bilet satımı için almış olduğu kişisel verileri, veri sahiplerinin rızaları olmaksızın ticari amaçla şirketlere veya kulüplere vermesi, BTK’nın kararında işaret ettiği aynı sorunu gündeme getirecek ve neticede, yapılan uygulama, açıkça hukuka aykırı olacaktır.

Yönetmeliğin 21/3-c hükmünde, kulüplerin reklam ve diğer hizmetleri de kapsayacak biçimde, kişisel verilerin kullanılmasına ilişkin olarak seyircilerden elektronik ortamda veya yazılı muvafakatlerinin alınacağı öngörülmektedir. Ancak, yine 95/46/AT sy. AB Yönergesi bağlamında, kişisel verilerin işlenmesinde kişiden alınacak rızanın, bu kullanıma ilişkin tüm ayrıntıları, hangi süreyle ve amaçla sınırlı olarak yapılacağını içermesi ve serbest irade ile verilmiş olması gerekmektedir. Oysa, 11. Maddeye bir “teminat” gibi getirilmiş olan 21/3-c hükmü, kişisel verilerin işlenmesinde dikkat edilmesi gereken bu standartları karşılayamamakta olup, kişilerin e-bilet kapsamında vermiş olduğu bilgilerinin reklam ve pazarlama faaliyetlerinde kullanılması bakımından, kişilere güvence sağlamaktan çok uzaktır.

Yönetmeliğin bir diğer sorunlu hükmü, 21/3-a maddesidir. Bu hükme göre, “Elektronik kart üzerinde kişilerin adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve fotoğrafının bulunması zorunludur. Elektronik kart üzerinde bulunacak diğer bilgileri belirleme yetkisi ilgili federasyona aittir.” Ancak, yine yukarıda sözünü ettiğimiz AB Veri Koruma Yönergesi’ne göre, kişisel veriler, ancak amacı doğrultusunda toplanmak durumundadır. Oysa, hali hazırda müsabakaya girecek kişilerin TC kimlik numaralarının toplanması dahi sorun arzederken, bunlar dışında da kişisel verilerin istenmesinin yolunun açılması AB Yönergesi ile bağdaşmamaktadır. Yönetmelikte ifade edilen “ihtiyacın” ne olacağı da hukuki güvenlik ilkesini aşar biçimde muğlaktır. Bu bağlamda, söz konusu düzenleme de, verilerin toplanmasında amaçla sınırlılık ve uyumlu olma ölçütlerini ihlal etmekte ve kişisel verilerin toplanmasında, Anayasa m. 20/3’e de tamamen aykırı bir biçimde, TFF’ye sınırsız bir yetki tanınmaktadır.

Aynı hükümde, “elektronik kart oluşturulmak amacıyla alınacak kişisel bilgilerin, federasyon bünyesinde oluşturulan merkezi veri tabanında tutulacağı” ifadesi de yer almaktadır. Kişisel verilerin saklanması, yukarıda da değindiğimiz üzere, önemli bir veri koruma altyapısına sahip bulunulmasını gerektirmektedir. Örneğin, Almanya’da bu veriler Köln’de kurulan bir merkezde tutulmakta ve her türlü teknik altyapı ile desteklenmektedir.

35 <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=42248> (14.03.2014).

Oysa, TFF nezdinde böyle bir veri koruma altyapısı bulunmadığı gibi, zaten düzenleme yapılırken böyle bir altyapı gereksiniminin tartışma konusu dahi yapılmadığı düzenlemenin biçiminden anlaşılmaktadır. Bu düzenleme de, kişisel verilerin güvenliğinin güvence altına alınması açısından eksik ve veri güvenliği bakımından son derece tedirgin edici bir düzenlemedir.

Yönetmeliğin 21/3-ç hükmünde ise, elektronik kart bilgilerinin pazarlamasında TFF’nin yetkili olduğu ve bu yetkilerin üçüncü kişilere devredilebileceği öngörülmektedir. Yukarıda yaptığımız açıklamalar bu düzenleme bakımından da geçerlidir. Söz konusu düzenleme, kişilerin kendine ilişkin verileri üzerindeki tasarrufunu engeller ve bunların üçüncü kişilere transferi ve işlenmesi hususundaki açık rızalarının bulunması gerektiği yönündeki AİHS m. 8 ve Anayasa m. 20/3 hükmünü açık bir biçimde ihlal eder niteliktedir.

Bunlar dışında, ne 6222 sy. Kanun’da ne de ilgili Yönetmelikte, e-bilet kapsamında toplanan kişisel verilerin hangi sürelerle sistemde kayıt altında tutulacağı, bu bilgilere kimlerin erişebileceği, veri sahibi kişilerin başvuruları halinde kişisel verilerin sistemden silinip silinmeyeceği hususları hakkında hiçbir düzenleme yer almamaktadır. Bu yönüyle de bakıldığında, düzenleme, özellikle 95/46/AT sy. Veri Koruma Yönergesi ve Anayasa’nın 20/3. maddesi ile çelişmektedir.

IV. SONUÇ

Son yıllarda, gerek ülkemizde gerekse Dünya’nın diğer ülkelerinde, özellikle futbol müsabakalarında tribün şiddeti spor kamuoyunun en yakıcı sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, spor sahalarında şiddet olaylarına önleyici tedbirlerin alınması, hiç kimsenin karşı çıkamayacağı ve birçok devlet için elzem hale gelmiş hususlardan birisidir. 6222 sy. Kanun da bu amaçla çıkmış ve sorunlara bir çözüm bulmak ihtiyacından doğmuştur.

Ne var ki, bir hukuk devletinde, önleyici tedbirler alınırken bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin göz ardı edilmesi sonucunun ortaya çıkmaması da bir zorunluluktur. 6222 sy. Kanunun getirmiş olduğu kurumlardaki diğer sorunlar bir yana, son dönemde en çok tartışılan düzenlemelerinin başında spor müsabakalarında 14 Nisan 2014 tarihinde uygulanmaya başlayacak olan e-bilet sistemi gelmektedir. Kanunun 5/4. maddesinde düzenlenen bu kurum ile birlikte, artık kağıt biletlerin tarihe karışacağı ve müsabakalara e-biletlerin yükleneceği elektronik kartlarla giriş yapılabileceği ifade edilmektedir.

E-bilet ile ilgili dile getirilen taraftarların işleneceği gibi ciddi ve dikkate değer eleştirilerin yanında, bir diğer önemli husus, AİHM’nin temel insan hakları arasında saydığı kişisel verilerin korunması bağlamında ortaya çıkmaktadır. BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Temel Haklar Şartı ve özellikle 95/46/AT sayılı AB Veri Koruma Direktifi gibi son derece önemli uluslararası hukuk metinlerinde düzenlenen ve devletlerin ulusal hukuk sistemlerinde etkili koruma sistemleri öngörülmesini isteyen hükümler nazara alındığında; kişisel verilerin toplanması, tutulması ve işlenmesi konularında, bu metinlerde öngörülen hassasiyetlere özen gösteril-

mesi, bu verilerin belirli amaçlarla toplanması ve bu amaca uygun sürelerle kayıt altında tutulması, kişilerin kendilerine ilişkin veriler üzerinde bilgi sahibi olmalarının engellenmeleri ve açık rızaları olmaksızın bu verilerin işlenmemesi yahut üçüncü kişilere verilmesi hayati önemdedir.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin ülkemizde 2010 yılında Anayasa'nın 20. Maddesine bir hüküm eklenerek belirli bir güvence sağlanmaya çalışılmış ve TMK, TCK gibi ana kanun metinlerinde belli ölçüde düzenlemeler yapılmışsa da, gerek Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri halen onaylamamış olması, gerekse Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun halen Tasarı halinde TBMM'de bekliyor oluşu, bu ölçütlerin uygulanabilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Dahası, Türkiye'deki uygulama pratiği ve Tasarı hükümleri, kanunlaştırma çalışmalarının nihayete ermesi sonrasında da etkili bir veri koruma rejiminin ortaya çıkacağı hususunda umutlu olmayı engellemektedir.

6222 sy. Kanunda ve Uygulama Yönetmeliğindeki e-bilet düzenlemesi de bu açılardan incelendiğinde, düzenlemenin hemen hiçbir yerinde hayati önem taşıyan kişisel verilerin korunması sisteminin dikkate alınmadığı açık bir biçimde görülmektedir. Spor alanlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi gibi son derece yakıcı bir ihtiyaçla yola çıkan düzenleme, e-bilet gibi bir kurum getirmiş ve bu kapsamda, gerekli olup olmadığı tartışması bir yana –ki tek bir maç için kişisel verilerin verilmesi tartışması da yabana atılacak gibi değildir-, toplanan kişisel veriler bakımından veri sahiplerine hiçbir biçimde güvence sağlamamaktadır. Bu düzenleme ile, kişilerden çok önemli kişisel verileri toplanmakta, ancak bu kişisel verilerin saklanacağı güvenli bir altyapı kurulmadığı gibi, aksine, TFF eliyle bu verilerin reklam ve pazarlama faaliyetlerinde kullanılmak üzere üçüncü kişilere verilebileceği yönünde açık düzenleme yapılmaktadır.

Bu bağlamda etkili bir denetim yolu da öngörmeyen sistemin, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı kanunlaştığında hukuka uygun hale geleceği umudu taşınacak bile olsa, söz konusu tasarının kişisel verilerin korunması bakımından etkili ve güvenli bir rejim ortaya koymadığı düşünüldüğünde, bu umutlar da boşa çıkacak gibidir.

Sonuç itibarıyla, e-bilet düzenlemesiyle, bir kamusal menfaatin korunacağı gerekçesi öne sürülerek, çok önemli ve özellikle AB bazında son dönemlerin en hassas gündem maddelerinden biri olan bireylerin kişisel verilerinin güvenliğini tamamen göz ardı eden bir yapı oluşturulmuştur. Birey özgürlüklerini esas alan bir hukuk sisteminde, bir kamusal menfaat için bireylerin temel haklarının açıkça ve sınırları belirsiz bir biçimde ihlal edilmesi söz konusu olamaz. Bu itibarla, e-bilet düzenlemesi, ancak gerçekten uluslararası ölçütlere uygun ve AİHS, AK Temel Haklar Şartı ve 95/46/AT sayılı Yönergede belirlenen ilkeleri benimsemiş bir kişisel veri koruma kanununun yürürlüğe girmesi, bu kapsamda hem teknik hem hukuki olarak etkili bir veri koruma sisteminin oluşturulması ve bireylere buna paralel olarak gerçekten hukuki güvence verilmesi durumunda anlam kazanacaktır. Aksi halde, bugünkü e-bilet düzenlemesi, kişisel verilerin korunması kapsamında, hem Anayasa'ya aykırı, hem de açıkça insan hakkı ihlali içeren, baştan sonra yanlış bir yapı inşa etmektedir.

VI. KAYNAKÇA

- **AKIN, İlhan F.**; *Temel Hak ve Özgürlükler*, İstanbul, 1971.
- **CLARKE, Roger**; “Beyond the OECD Guidelines: Privacy Protection for the 21st Century”, Jan. 2000, <http://www.rogerclarke.com/DV/PP21C.html> (13.03.2014).
- **DOĞAN, Derya**; “Don't You Forget About Me: Unutulma Hakkı, Uygulanması ve Sorunları”, <http://encokbilisimhukuku.wordpress.com/2013/05/01/dont-you-forget-about-me/> (14.03.2014).
- **DONAY, Süheyl**; *Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi ve Şike ve Teşvik Primi*, İstanbul, 2011.
- **HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem**; *Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar*, Ankara, 2010.
- **İNAL, Emrehan**; *E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması*, İstanbul, 2005.
- **KETİZMEN, Muammer**; *Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları*, Ankara, 2008.
- **KIZILYALIN, Arif**; “Taraftara da Fişleme”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 29.07.2013, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/436552/Taraftara_da_fisleme.html (14.03.2014).
- **KÜZECİ, Elif**; *Kişisel Verilerin Korunması*, Ankara, 2010.
- **KÜZECİ, Elif**; “TC Kimlik Numarası: Hukuksal Bir Değerlendirme”, *Türkiye’de Dijital Gözetim*, İstanbul, 2012.
- **OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data**, <http://www.oecd.org/internet/ieconomy/oecdguidelinesontheProtectionofPrivacyandTransborderFlowsOfPersonalData.htm> (13.03.2014).
- **OĞUZMAN, Kemal / BARLAS, Nami**; *Medeni Hukuk*, İstanbul, 2006.
- **TARHANLI, Turgut**; “Birleşmiş Örgütü ve İnsan Haklarının Korunmasına İlişkin Başlıca Usuller”, *İnsan Hakları*, İstanbul, 2000.
- **TEKİNALP, Ünal**; *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, 2002.
- **TOKTAŞ/BİNARK/DİKMEN/FİDANER/KÜZECİ/ÖZYEĞEN**; “Dijital Gözetim Olgusuna Kuramsal ve Kavramsal Bakış”, *Türkiye’de Dijital Gözetim*, İstanbul, 2012.
- **UÇKAN, Özgür**; “Bilgi Ekonomisi, Bilgi Toplumu, Mahremiyet ve Güvenlik”, *Bilişim ve Hukuk – Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006*, Ankara, 2006.
- <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=285&ftxtID=20107> (12.03.2014)
- http://www.ihop.org.tr/dosya/coe/EC_DIRECTIVE_95_46_Kisisel_Veriler.pdf (14.03.2014).
- http://eski.barobirlik.org.tr/yayinlar/kitaplar/2007_Anayasa%20Taslagi_TBB.pdf (14.03.2014)
- <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=42248> (14.03.2014).